

Zpět na eseje

Koleje Františka Heřmana

Toužil jsem vždycky po pravém jméně věcí, a když se mi nelíbilo označení, které jim dali lidé, vymyslel jsem si pro ně svoje vlastní. U předmětů stejně jako u lidí mě zajímá hlavně to, co obsahují, jak vypadají a čeho jsou nositeli, než to, jak se jmenují. Jenom kolejí jsem vždycky říkal koleje.

Odcházely ode mě někam, kam jsem nedohlédl, aby se prý tam někde v nekonečnu, unavené, ale šťastné, protly. A to z nich pro mě dělalo a dělá součást přírody. Jejich cesta po glóbu je opravdu nekonečná. Šel jsem po jejich pražcích už několikrát, až do proklubání palců z bot, a kolejnice vypadaly na konci stejně nesbíhavě jako na začátku cesty. Upadl jsem vždycky na orosený travnatý „pešunk“ a raději přemýšlel o studené orosenosti trávy, kolejnic a dveřních klik, jak tomu bývá v tuláckých a dětských písničkách. Každý z nás se přes varování dospělých v dětství dotkl jazykem zmrzlé kliky. Nikdy nezapomenu, jak sladkost krve nabývá příchuti hořkosti z toho, že se ten pocit už nikdy nebude opakovat, protože všechno v dětství je poprvé.

Pocit železničních kolejí pod nohama mi dává to „poprvé“ vždycky. Koleje jsou Sirény, které lákají znovu na cesty, protože vyrazit vždycky znovu je nutné. Koleje učí dívat se na věci kolem a nekřivit je. Když tak půlit nebo čtvrtit, aby z nich vznikla potom nová hodnota.

Nikdy jsem si o fotografování nemyslel nic moc. I dneska je mi milejší chodit po horách, po ulicích, po lidech a být sám svým vlastním hledáčkem, působit si matnici malé smrti z krásy i hrůzy zmačknutím knoflíku někde v sobě než na spoušti dokonalého a sterilního fotoaparátu. Ne každý je stvořen pro toulku a ještě méně je těch, kteří jsou vybaveni obrazovým pamatováním. Proto zřejmě příroda stvořila fotografie. Je jich naštěstí málo a ten opravdový průhled pod kůži světa je dán jen několika.

Je víc věcí, které si nechceme pamatovat, než těch, které toužíme vytesat do paměti podvědomí. Ve svých snech jsme krásní, ušlechtilí a bůhvíjací, a tak máme sklon nenávidět fotografa, který nás zvětčil v situaci, která je pravdivá a skutečná. Časem si v koutku duše přiznáme, že díky jemu se dokážeme vrátit na začátek naší dnešní podoby, ucítíme znovu vůni

doby, a dokonce se nám začne zdát, že jsme vlastně životnější, než bychom byli, kdyby nebylo fotografa, který nás kdysi viděl a ohodnotil. Dal nám jakýsi druh nesmrtelnosti. A nejen nám, ale i věcem předmětům, které nás pomáhaly tvarovat. Díváme se tedy na koleje a věci kolem, i na neviditelné lidi za nimi. Učíme se dívat do tváře příběhům, které jsme nikdy neprožili.

Strašně nerad bych sevřel v ruce živoucí stvoření natolik, abych ho zabil. Jakási paní Harperová napsala knihu Jako zabít ptáčka. Není v tom nic zvláštního, protože fotograf ho zabíjí denně a přitom mu staví pomník! Proto jsem asi poznal tak málo veselých fotografů. Je to asi tím, že fotograf vidí stále mezní situace. Je jimi přitahován, nejraději by utekl, ale nemůže, protože ze životního postu se utéct nedá.

S Františkem Heřmanem nesdílí beze zbytku jeho vnitřní trampství, přestože víme, že trampství není píseň ani fotka, ale jistý druh vidění a z toho plynoucí postoj k věcem a lidem. Proto máme cosi společného. Například ani on, ani já nemáme chuť převálcovat rostlinu těžkým železničním kolem. Možná nás společně vzrušuje bezejmenná epizoda, kterou vyfotil a pro kterou hledáme jméno. Mohla by se možná jmenovat: Chudobka zastavila Půlmolocha.

Fotka je pro mě něco takového, jako kdybych vzal kožený řemínek, protáhl ho dírkami ve váze z hutnického skla a nechal ji viset na krku tak dlouho, dokud z ní nevyroste květina. To se může stát. Já jsem se takových věcí vždycky bál, a přesto jsem je všude vyhledával.

Heřmanovi visí na krku místo vázy fotoaparát, dalekohled a mikroskop zároveň, a objevy těchto přístrojů netouží být za svou práci odměňovány skandovaným potleskem.

Zobrazené křivky a přímky tohoto cyklu voní patinou, neokázalou službou člověku a přirozenou skladebností. Nejsou tu zobrazení lidé, a přesto je jich všude plno. Mám pocit, jako kdyby se Frantův objektiv zastavil za zády účastníků táborových ohňů, Port a snad i rockových koncertů. Fotografie dýchají utajenou silou, jemností i nádhernou osamělostí, jako by chtěly dokumentovat „antickou“ definici, že „Umění není žádná sranda.“

Heřmanova cesta po kolejích je i mou cestou. V geometrii se mluví o tom, že prý se rovnoběžky v nekonečnu protínají. Mám ten dojem, že se protínají už na začátku. Je to cesta dvou osamělých bytostí v ČLOVĚKU. Cesta dvou cestujících, kteří si v jednom kupé bojí

navzájem pohlédnout do tváře, cesta Bergmanových a Felliniových postav, které si neustále kladou „otázky na své odpovědi...“. Je to smutek orosených radostí, je to technika, ze které se stalo umění ještě dřív, než byly ocelové ruce ojníc vykovány. Někam se natahují a jejich lokty, která na této délce nestačila vzniknout, se opírají o trávu, který klidně mezi tím vším stačila vyrůst. Se železem se dá žít a dá se jeho prostřednictvím přemýšlet. Někdy má člověk strach, že ho železo uhodí. I délka kolejnic by tomu napovídala. Je to hmota. Ale vážit si hmoty, která někde začíná a vede tam, až kde ji nevidíme, připomíná ocenění myšlenky, která ještě nebyla vyslovena a je neviditelná. To je uklidňující. Dík, že byla dřív myšlenka než kolejnice.

Člověk od té doby, co se postavil na dvě nohy, chtěl někam jít. Později zjistil, že je rychlejší valivý pohyb – kolo. V člověku je od pradávna obelisk – touha vztyčit se a vidět dál. Nohy už nestačily myšlení, nechtěl jíst jenom z dlaně, vymyslel mísu a pocítil touhu „po krásnu“.

To ovšem nezměnilo problém dálky, touhy dopravit se někam rychleji a stihnout toho v životě co nejvíc. Člověk spojil krásné s užitečným a předměty kolem kolejnic jsou toho důkazem.

Když jsme se s Frantou Heřmanem bavili o kolejnici, připadala nám jako rozvinutá kružnice. Proto občas chceme v sobě ty kružnice rozvíjet, protože těžká hmota nemusí vždycky přejíždět sedmikrásky, ale může mít i krásu a poezii Hrabalových tramvají, jejich kola a koleje můžou vést do výčepu v libeňské zatáčce, aby ho nakonec minuly a nechaly hosty filozofovat a pít pivo.

A penzionované lokomotivy, kola, kolejnice, ojnice a šoupátka jsou dobří sousedé, kteří nám v tomto výčepu vyprávějí své básně, příběhy a pohádky, o které bychom bez nich nenávratně přišli.

VLAKY V MÉ HLAVĚ

*Nejvíc mě vzruší
když zahvízdnou vlaky
ulice pod patou travnatí
přání si lehnout na uhláky
nádraží slaví bezblátí
Hlava je v tichu
topolových síní
v sametu tajných tunelů
mrazík si míchu
mozkem trochu stíní
znám to teď já
a znali to i jiní
než vzali za vděk dobrodiním
v stojícím tendru z panelů
Nejvíc mě vzruší
když zahvízdnou vlaky
znavené cestou sem a tam
snad něco tušíš
v nocích – ty
já taky
Poslepu šťastně pochvátám
Vlaky se soudí
pouze ve stanicích
o vodu sazných nádob
vychází jim z nozder
zpráva o nespících
pro světlo v lukách
co je samo rádo
Vlak nikdy nesvítí
na listy zespodu
na které piší
muži na žebřících
studna je stáním*

*prošená o vodu
pro vlaky v hlavách –
létavicích
V nocích mě vzruší
hvízdající vlaky
stejně ach stejné
jsou ty staré zprávy
Dojedou vlaky
kam – to stěží tuším
Kéž by to bylo
k ránu do mé hlavy...*

**Pavel Vrba, 18. 3.1984, do publikace k výstavě fotografií Františka Heřmana, nazvané
Kola a koleje.**

[Zpět na začátek eseje](#)